kaupmehhe lähhätiwa kik omma kaupa, mes nemma ülle merre saiwa, Tallina- ja Pärnalina kaut Tartute, kost sedda sis Wenne-male kohhäteti ja müdi. Se liin om ka mittokörda suurt tulle-kahjo nännu, ni kui 1328 aastal, kui se sure tulle-kahjo man ennamb 2500 innemist hukka saiwa.

Nida om ka Willandi-liin kindma, kõwwa liin olnu. Sedda tunnistawa täämba päiwani weel ne wanna müri ja kanso, mes lina mäe päal, sääl Willandi-moisa man, nättas. Kirjotetas, et wannal ajal sääl selge kiwwi hone nink 3 kirrikut olnu. Ent 1481 aastal pallotiwa wainlase tedda kohhalt tuhhas, innemissi, kea tullen üllejäiwa, widi ärra Wenne-male wangi, nink kik se kottus ammak Tarwaste moisani, kun sis weel wanna kinniliin olli, tetti kohhalt paljas ja tühjas.

Kolm sadda aastat olli nida ristiusk Liwlandi-maal; ent es olle kül rahwal temmast surembat hääd, kui ennege ristiinnemisse nimmi. Kül ehhiteti paljo kirrikid ülles, mes parhilla weel saiswa; ent rahwa usk nink jummalaorjus es olle muud, kui üts wäljaspiddine tõ ja sädus. Ristiti, woeti lawwale, loeti Laddina keli palwussid, nink peti kangede paastmist, nink masseti kirkomassu ja preestrile kümnest, ent es moista nemma ommast ussust arwo anda, nink nemma es tija, es tunneke, mes tarwis ne kalli pühha asja ja kombe neile olliwa säetu. Kottun es olle rahwal ütteke ramatut luggeda, ei katekismust, ei laulo-ramatut, ei Piiblit, sest ramatid es trükikta

weel. Olli sis Liwlandi-ma rahwa luggu waine kül. Paljo henge tusiwa kül sedda wikka nink puhkasiwa ja leinasiwa. Sis tulli armas Jummal neile abbis, nink se Issand, ke jo ni mitme kalli tunnistajide läbbi Saksa-maal olli sedda wastset hommungo haggo lasknu ettepaista, lähhät sis sedda tundi, „unnest ülleswirgu, „ni et ö läts möda nink päiw tulli lähhüde.“ Rom. 13, 11. 12.

Nink sedda päiwa walgust saat Issand omma ussutawa sullase Martin Lutterusse läbbi jälle ette, kes 1517 aastal olli Saksamaal Wittenbergi-linan sedda ussu-parrandamist allustanu. Roma Paapsti pimmedus häwiteti sääl eddimält ärra, nink nakkati jälle se kalli Piibli-ramato sõnna perra rahwast oppetama nink Jummalat orjama. Sesinnane kallis Issanda tõ läts pea lajembale nink jõus wije aasta perrast meie Liwlandi-ma sisse ärra. Treptowi-linast, Saksa-maalt, olliwa ne Paapsti ussu preestri ütte wagga koli-oppetajat, nimmega Andreas Knöpken, wäljaajanu, selle et temma meie önsa Lutterusse kallis sõbber olli, nink sedda ristiussu oppust armast, mes Lutterus olli rahwale Piiblist ülleswõtnu ja kulutanu. Knöpken paggesi neide wihha eest Rialina, kun tedda römuga wasta woeti. Temma olli neile jo tutwas sanu, kui Ria-lina koddanikko, preestride kurjusse perrast, omme latsi ennamb neide kätte es ussu, ent neid parremb sure kulluga Saksa-male Treptowi-lina, se ussutawa Knöpkeni mannu oppussele olliwa saatnu. Römuga allust temma sedda tööd,

Tarto- ja WÃ ƒÂ¶rro-ma rahwa Kalender 1839, lk. 22